

Uzdravme naše rodiny, obce, společnost

Jeden z textů napsaných Stanislavem Balíkem do MF DNES končí apelem, s kterým se ztotožňuji: „Celá společnost si zahrává s ohněm. Nenávistí a zlobou, které nás prostupují ze všech stran, které vyhřezávají z internetových a hospodských diskusí a které se přelily i do jiných sektorů společnosti, se nikdy nic nevyřešilo, ba naopak. Největším úkolem všech ... kdo mají nějaký vliv na své okolí, je nenávisti bránit a zmírňovat často nesmyslné pocity zloby. Jinak bude i jakákoli ekonomická a sociální reforma, pravicová i levicová, k ničemu.“

Přináším rozhovor s tímto renomovaným politologem, ve kterém nejen nechává nahlédnout do zákoutí osobního života, ale i jasně formuluje své názory, náhledy a smýšlení na politické a společenské dění.

Jste politologem. Proč politolog a ne třeba herec?

Politologie mě částečně zajímala už na střední škole, byť tam měla spíše podobu státovědy. Mohl jsem také skončit jako středoškolský učitel matematiky, neboť jsem se dostal mimo jiné i na tento obor vysoké školy. Nakonec zvítězila kombinace politologie a historie, takže jsem politologem možná náhodou. Každopádně mně politologie učarovala tím, že umí propojovat různé obory – že politolog uplatní historii, sociologii, filosofii. Nemá totiž smysl zkoumat politiku bez vztahu ke společnosti.

Jste historikem. Zajímala vás historie, přišel jste jí na chuť už na základní škole?

Ano, historie patří k mým velmi brzkým zájmům. Největší vliv mělo rodinné prostředí, zvláště můj tatínek stejného jména. Vzpomínám si na třetí třídu (léta 1986-1987), kdy mě uchvátila biblická dějprava, přečetl jsem tehdy rodinnou památku Písmo svaté v obrazech a díky tomu exceloval v hodinách náboženství. A dál to pokračovalo – v šesté třídě jsem několikrát usvědčil učitelku dějepisu z omylu, podobně i na gymnáziu. Do rodinného genetického fondu historie také promlouvala památka bratra mé prabáby Dr. Jana Březiny (1877-1962), historika a vlastivědného pracovníka, který ve dvacátých a třicátých letech 20. století položil základy výzkumu dějin Šumperska a Zábřezska a napsal Paměti obce Bludova. Budu-li živ a zdrav, rád bych přesně sto let po něm vydal v roce 2027 Paměti obce Bludova II., jež by na jeho dílo navázaly.

Působíte jako vedoucí katedry politologie na Fakultě sociálních studií brněnské Masarykovy univerzity. Kdo nebo co vás ovlivnilo při rozhodování o dráze vysokoškolského pedagoga?

Vyplývalo to nějak samo a přirozeně. Když jsem končil bludovskou základní školu, chtěl jsem se na ni vrátit jako učitel dějepisu. Když jsem končil šumperské gymnázium, byl jsem přesvědčen, že se tam vrátím jako učitel dějepisu a základů společenských věd. Na vysoké škole jsem velmi brzy získal perspektivu budoucího doktorandského studia; z něj pak byl jen krok k pozici asistenta na VŠ. V mém směřování mě silně ovlivnil jednak Petr Fiala, tehdejší vedoucí katedry (pozdější rektor Masarykovy univerzity a také ministr školství), a Jan Holzer, můj první vysokoškolský učitel. Od druhého ročníku jsem na katedře politologie pracoval jako pomocná vědecká síla a jako takový se zapojoval do života katedry.

Napsal jste taky už pěknou řádku knih. Která vám dala nejvíce zabrat?

Každá byla jinak náročná; nejnáročnější ale zřejmě byla ta zatím poslední – *Letnice dvacátého století. Druhý vatikánský koncil a české země*, kterou jsme napsali s Jiřím Hanušem.

Zabýváte se mj. také církevními dějinami. Jaký je váš názor na církevní restituce?

Nechci používat klišé, že co bylo ukradeno, má být navráceno. Přesto vzhledem k tomu, že o církevních dějinách něco vím, mám pocit zadostiučinění z toho, že došlo nejenom k navrácení části majetku a finančnímu vyrovnání, ale především mám radost z toho, že ve výhledu několika let začnou církve žít a hospodařit zcela samy. Bude to pro ně velká výzva, s jakou se u nás nesetkaly téměř čtvrt tisíciletí, od dob Josefa II. Má to potenciál výrazně proměnit vnitřní mentalitu církví, kdy se začnou ptát, co má a co nemá smysl dělat, jaké mají být priority, více to může zapojit laiky do života církví...

V poslední době píšete zasvěcené články a komentáře do novin (zejména MF DNES). Jak hodnotíte úroveň české žurnalistiky? Co říkáte na slova Miloše Zemana z jeho prvního prezidentského projevu, že jedním z ostrovů negativní deviace je podstatná část českých médií?

Prezident Zeman má tendenci používat výrazy pro efekt, bez ohledu na jejich reálnou náplň. Jakkoli nejsem nadšen z české žurnalistiky, nedomnívám se, že by byla ostrovem negativní deviace.

Kráčí demokracie v Česku kupředu či nazpátek?

To je hodně těžká otázka, na kterou nelze dát jednoduchou odpověď. Demokracii rozhodně nepomáhá rezignace občanů na dění kolem sebe, jejich sobectví, kdy se zajímají pouze o sebe a na vše ostatní pouze nadávají. V poslední době se hodně věnuji genealogickým bádáním; když vidím v matrikách a dalších pramenech neskutečnou bídu 17., 18. či 19. století, umírání řady narozených dětí, mladých matek apod., když sleduji rodinné tragédie první a druhé světové války, když poslouchám vyprávění manželčina stoletého dědečka o rozkulačování vesnice, když se setkávám s posledními politickými vězni, kteří s kamennou tváří mluví o nelidském týrání, ale pláčou při vzpomínce na to, jak je v kriminále navštívila maminka; při tom všem jsem znovu a opakovaně vděčný za dobu, v níž mohu žít, a prosím, aby tak jako my nyní mohly žít i naše děti.

Ústav pro studium totalitních režimů bádá o době nesvobody. Celá vědecká rada včetně vás na protest proti odvolání ředitele Daniela Hermana podala demisi. Myslíte, že ÚSTR se nyní stal dysfunkčním?

Odvolání D. Hermana bylo zcela účelové – z vědecké rady jsem rezignoval právě kvůli této účelovosti a faktické nezdůvodněnosti (kdy mu byly vyčítány věci, s nimiž z velké části neměl šanci během krátké doby svého ředitelování nic udělat; či byly vyčítány věci zcela nepravdivé). Zatím se příliš nezměnilo personální obsazení ÚSTR na badatelských pozicích. Nefunkčnost se neprojeví okamžitě – dobrý text vzniká dlouhou dobu. Na nefunkčnost se ptejte za rok či dva; všimněte si, jestli se některá důležitá témata neupozadila apod.

Hraje se v nadcházejících sněmovních volbách o svobodu?

Každá generace si musí svobodu znovu a znovu vybojovat. V každých volbách můžeme o svobodu přijít, zvolíme-li strany a hnutí, která chtějí svobodu omezit. Svoboda není něco věčně daného a samozřejmého, byť podle řady filosofů je tíhnutí ke svobodě součástí lidské duše či přirozenosti.

Má se KSČM podílet na vládnutí?

Nemá – strana s komunistickou identitou je hrozbou pro svobodu člověka i společnosti.

Co čeká voliče po volbách? Nadšení či zklamání? Stabilita či pokračování současného marasmu?

V tomto ohledu jsem skeptický; nevěřím na zázračné proutky a mávnutí jimi. Současná politická krize je krizí společenskou; krize politických autorit odráží krizi autorit v celé společnosti. To se nezmění jedněmi předčasnými volbami. Navíc – čím větší bývají očekávání, tím větší bývá zklamání. Příklad Nečasovy vlády máme v živé paměti. Chceme-li uzdravit politiku, uzdravme nejprve naše rodiny, obce, společnost.

Specializujete se též na komunální politiku. Mají v ní šanci nejen populisté, ale i konzervativci? Nejen straničtí bafuňáři, ale i nezávislé osobnosti? Jaká je konzervativní verze komunální politiky?

Ano, konzervativci v ní mají šanci. Existuje totiž něco, jako je obecní konzervatismus, kdy se snadno dohodne lidovec s komunistou, nezávislým či ódéésákem – pokud přistupují k obci jakožto předmodernímu společenství, a nikoli jako k postmoderní společnosti. Obecní konzervatismus chápe obec jako rodinu, jako společenství, k němuž mají jeho členové své povinnosti.

Znojmo bývá ve volbách levicové. Existují pro to nějaké důvody? Čím to lze vysvětlit?

Těmto otázkám se věnuje politická geografie, která umí řadu věcí změřit a vysvětlit. Nicméně její vysvětlení jsou pouze souhrnná, nevysvětlí individuální rozhodnutí, rodinné důvody... Svou roli jistě hraje bytí „na hranici“, resp. na periferii, kdy na místní obyvatelstvo dopadla tíha transformace více než na lidi v centru. Každopádně za pozornost stojí skutečnost, že již v roce 1990 získala KSČ v okrese Znojmo podstatně lepší výsledek než v průměru ČR. A to ještě žádná ekonomická transformace neprobíhala...

I když pracovně jste vázán v Brně, zůstal jste věrný domovskému Bludovu na severní Moravě. Navíc zde aktivně působíte v zastupitelstvu i ve skautském hnutí. Proč?

Manželka s oblibou říká, že mám dvě milenky: Bludov a skauty. Těžko se můžete odpoutat od místa či společenství, kde jste nechal srdce; a to je pro mě případ těchto dvou milenek. Jsou moje srdeční záležitost. Na obou mi velmi záleží, proto se angažuji i více než řadový občan či člen.

Váš prapraděd pocházel z Horních Dunajovic. Navštěvujete Znojemsko?

Na Znojemsko se dostanu jen výjimečně; jednou před lety jsme se byli s tatínkem a sestrou podívat v Horních Dunajovicích; kdysi jsem byl jako praktikant se středoškolským zájezdem na návštěvě Znojma apod.

Ke Znojemsku patří víno. Jaký je váš vztah k tomuto ušlechtilému nápoji?

Jsem absolutní abstinents, nenapil jsem se ani při své svatbě či při narození dětí. Mé okolí si na to zvyklo a akceptuje to. Víno piji pouze tehdy, když přijímám Krev Kristovu pod způsobou vína.